

Dr MIHAJLO VUČINIĆ: „Ograničeni ratovi”

(Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd 1987)

Knjiga dr Mihajla Vučinića »Ograničeni ratovi« prva je u našoj izdavačkoj delatnosti o ovoj vrsti ratova u svetu u kojem živimo. Osim toga, ona je jedinstvena i po svom sadržaju, jer autor ne daje u njoj samo genezu pojma ograničenog rata u našoj i stranoj vojno-političkoj literaturi, nego na konkretnom istorijskom materijalu analizira ratove i oružane sukobe posle 1945. godine i daje sintezu ograničenih ratova u naše doba.

Ova svojevrsna knjiga u našoj poratnoj vojno-političkoj literaturi ima šest poglavlja. U prvom poglavlju autor razmatra promene u sadržaju pojma ograničeni rat — što mu je omogućilo obimno proučavanje vojno-političke literature pre i posle Napoleonovih ratova do danas — i zaključuje da ako su ograničeni ratovi nekad bili specifični delovi ratnog plana ili specifični ratni planovi, onda su danas posebna vrsta rata. Mihajlo Vučinić, pri tom, ne zaboravlja istorijski kontekst u kojem se vojna misao i praksa razvijala. U drugom poglavlju autor razmatra uzroke savremenih ograničenih ratova, pri čemu izbegava mnoge zamke olakog zaključivanja o međunarodnim odnosima u savremenom svetu koje su u nas često odmaćene. To pokazuje piščev metodološki postupak: on ove odnose, kao uzroke pomenutih ratova, razmatra znatno šire od konteksta odnosa između velikih sila, u prvom redu nuklearnih. U trećem poglavlju Vučinić pravi analitički presek savremenih ograničenih ratova između zemalja sa istim ili različitim društveno-ekonomskim sistemima i ideološkim opredeljenjima. To je uvod u četvrto poglavlje u kojem autor razmatra ratna iskustva i novine u ratnoj veštini u vezi sa ograničenim ratovima u savremenom svetu, ukazujući i na feno-

men stvaranja posebnih ratnih doktrina ograničenih ratova, kako u vojnoj misli velikih sila, tako i oslobodilačkih pokreta.

U petom poglavlju Vučinić razmatra kako vojno-politička misao (i praksa) velikih sila, u prvom redu nuklearnih, »apsorbujе« istorijsku činjenicu da su ograničeni ratovi u naše doba postali posebna vrsta rata.

Zaključna razmatranja autora su u posljednjem poglavlju.

U prvom poglavlju svoje knjige, autor, prvo, razmatra dostignuća vojno-političke misli u vezi sa ograničenim ratom u razdoblju od Napoleonovih ratova do drugog svetskog rata, a zatim, uticaj tog razvoja na posleratnu vojno-političku misao u SAD. On polazi od toga da je Karl fon Klauzevic (1780-1831) rodonačelnik zamisli o ograničenom ratu. Klauzevic je, naročito od 1827. godine, prerađujući i dopunjujući pojedine delove i poglavlja svoje knjige *O ratu* prvi počeo da podvlači razliku između dve osnovne vrste rata: jedne, čiji je cilj da se protivnik porazi u vojnom smislu, i druge, da se osvoje pojedine srazmerno male oblasti duž protivničke granice, bilo da se njima stalno vlada, bilo da posluže kao »predmet razmene« u docnijim pregovorima o miru. Kažemo: počeo je da podvlači razliku, jer Klauzevic sam nije uspeo da završi tu svoju zamisao. Umro je pre toga, 1831. godine. Tako je ograničeni rat, u celokupnom njegovom delu kao vojnog pisca, bio i ostao — izuzetak koji potvrđuje da rat može imati samo jedan »pravi« oblik: rat koji ishodi odlučujućom bitkom i potpunim porazom protivnika. On, dakle, nije izdvojio ograničeni rat kao posebnu vrstu rata, on je samo nagovestio tu mogućnost. Osim smrti koja ga je u daljim njegovim razmišljanjima o tome omela, za dublji misaoni »prodor« u tom pravcu bila su prepreka i dva ograničenja. Prvo, tadašnji istorijski uslovi, tj. praksa ratne veštine i ratovodstva još nisu pružali mogućnost da se ograničeni rat teorijski zasnuje kao poseban oblik rata. Najbolji dokaz za to je činjenica da nijedan vojni pisac posle Klauzevica nije u tom smislu razmatrao ograničeni rat i da je mogućnost ovog rata, kao posebne vrste rata, teorijski zasnovana tek u vojno-političkoj misli SAD krajem 50-ih godina ovog veka, tačnije nakon *definitivnog* prestanka američkog nuklearnog monopola u oružju. Drugo, filozofski okvir u kojem je Klauzevic razvijao svoju vojnu misao (Kantova idealistička filozofija) nije dopuštao da Klauzevic bitno promeni svoje prvobitne postavke o ograničenom ratu. U tom okviru, rat je mogao imati samo jedan oblik, idealan, potpuno savršen. I u ratu, kao i u svakoj drugoj delatnosti, čovek teži da ostvari ideal (potpunu vojnu pobedu), a ono što čovek u životu, tj. u stvarnosti zaista po-

stiže, to je asimptotički proces stalnog približavanja tom idealu koji nikad neće biti potpuno ostvaren. U tom, makar i beskonačno malom odstupanju stvarnog ljudskog dela i čina od ideala je i tragika ljudskog življenja uopšte. To odstupanje je zapravo stvarnost. Kada je reč o ratu Klauzevic ga naziva »fikcijama« (otporima) koje čine da rat nikad ne bude onaj »pravi«, idealan, već onakav kakav jeste — stvaran. Bez obzira na to, treba uvek težiti da rat bude idealan, tj. da ima uvek isti oblik, odnosno ratni plan (potpunu vojnu pobedu). Ograničeni rat, budući da nije idealan, može biti samo deo tog ratnog plana ili, u najboljem slučaju, poseban ratni plan: a) kada je politička zategnutost srazmerno slaba; b) kada su politički ciljevi rata na izvestan način mali, i c) kada sredstva rata nisu u srazmeri sa njegovim ciljem.

U tom smislu, Klauzevic ga nije smatrao posebnim oblikom rata i dopuštao ga je kao jednu mogućnost ratnog plana. Tek pred kraj svog života počeo je da razmatra i više od toga (osvajanje delova uz protivničku granicu itd.). Njegovi sledbenici ga nisu sledili u tome. Vojno-politička misao u naše doba, pre svega u SAD, treba ograničeni rat da razluči kao poseban oblik rata. To je, uostalom, i naučno-istraživačka poenta Mihajla Vučinića u prvom poglavlju njegove knjige.

Polazeći od toga, autor razmatra razvoj posleratne vojno-političke misli SAD u vezi sa ograničenim ratom. On ukazuje na to da su već prve vojno-političke doktrine u SAD sadržale misao da su lokalni, regionalni, periferni, mali i slični ratovi posebni oblici rata, a ne samo specifični ratni planovi. Konačnim prestankom nuklearnog monopola SAD (na prelazu pedesetih i šezdesetih godina ovog veka) vojno-političke doktrine SAD su sve više razvijale postavku o ograničenom ratu (prvo klasičnom, a zatim i nuklearnom) kao posebnom obliku rata i generičkom pojmu koji podrazumeva veoma različite i brojne vojne intervencije (lokalne, regionalne, direktne, indirektne itd. uključujući i »posredničke ratove«). I vojna politika SAD (planiranje naoružavanja, u prvom redu) u međuvremenu se sve više ravnala prema tom razvoju vojno-političke misli u ovoj zemlji (poznate su procene da SAD treba da imaju vojnu moć koja odgovara njihovoj »potrebi« da vode »dva i pol rata« — dva »velika« i jedan »mali« ili »jedan i pol rat« itd.).

Vojno-političkim doktrinama u SAD o kojima je reč, njihovi tvorci su hteli, pre svega, da legalizuju ograničeni rat kao sredstvo za rešavanje međunarodnih sporova. Jedan od tvoraca doktrine ograničenog nuklearnog rata, dr Henri Kisindžer bio je potpuno otvoren

— rekao je da ako ograničeni nuklearni rat nije moguć ili dopušten, jedan broj međunarodnih sporova ne bi nikad bilo moguće rešiti što bi, navodno, kočilo razvoj međunarodnih odnosa uopšte.

Tvorci pomenutih vojno-političkih doktrina su, razvijajući postavku o ograničenom ratu, priznali i činjenicu da je granična razlika između klasičnog i nuklearnog oružja definitivna sa vojnog, sâmim tim i političkog stanovišta. Nikakve »minijaturizacije« nuklearnog oružja ne mogu »izbrisati« tu razliku: nuklearno oružje je potpuno nov kvalitet u vojnoj tehnici, odnosno naoružanju, i ta činjenica je u osnovi zamisli o ograničenom ratu u SAD i nekim drugim zemljama.

Tvorci tih doktrina, istina posredno, imali su u vidu, postavljajući ograničeni rat zajedno sa opštim, da vlada SAD, vodeći svoju politiku naoružanja, posebno planira sredstva za opšti svetski rat i posebno za ograničeni rat — svuda u svetu: da napusti planiranje vojne moći SAD za »dva i pol rata«. Cilj je bio da se SAD osposobe za sve vrste vojnih intervencija koje nužno ne vode u rat svetskih ili relativno širokih razmera, npr. regionalni rat. Ograničeni ratovi bi, tako, imali svoje mesto u spoljnoj politici SAD, pored diplomatskog pritiska i pretnje silom. To Mihajlo Vučinić posebno zapaža i podvlači (str. 31. i 32) naglašavajući da »ograničeni rat« pruža veći broj opcija za vojno angažovanje SAD. Svedoci smo u novije vreme da su SAD u te »opcije« svrstali i svoju borbu protiv terorizma (Libija i dr.).

Autor razmatra i vojno-političke doktrine drugih zemalja, u prvom redu velikih sila (SSSR i dr.) i u tom pogledu pruža čitaocu obilje mogućnosti za obaveštavanje i sopstveno zaključivanje. Posebno je zanimljiva klasifikacija ograničenih ratova u naše doba koju Vučinić daje na kraju prvog poglavlja.

U zaključku našeg prikaza ovog dela knjige koji je i teorijski srazmerno zasnovaniji od drugih, hteli bismo da ukažemo i na sledeće: prvo, da je, možda, trebalo, pored klasika suvozemne strategije (Klauzevic i dr.) šire razmotriti i klasike pomorske (Mahan) i vazduhoplovne (Duet) strategije, jer se prve misli o ograničenom ratu mogu naći i u njihovim delima, što je imalo (i ima) uticaja i na savremenu vojno-političku misao SAD i drugih zapadnih sila o ovoj vrsti rata. To, najpre, važi za klasične pisce o pomorskoj strategiji, u prvom redu kada je reč o SAD. Primera radi, autor u svojoj knjizi (str. 11) navodi *izolaciju* cilja (istina, on navodi samo političku izolaciju cilja) kao zajednički imenitelj ograničenih ratova.

Ta izolacija cilja je, ujedno, po našem mišljenju, i *differentia specifica* ograničenih ratova. Zamisao o takvoj izolaciji cilja može se naći još u delima Mahana i njegovih sledbenika. O čemu je reč?

Uobičajeno je da se tvrdi da ograničeni rat podrazumeva samo ograničavanje strane koja napada, odnosno započinje rat: samo ograničavanje u pogledu prostora, vremena, izbora ratnih sredstava i dejstava itd. To je spoljnopolitička pretpostavka, koja sa stanovišta vojne doktrine nije dovoljna. Potrebno je da i strana koja je napadnuta sve vreme (ograničenog) rata bude u položaju koji je prisiljava na samoograničavanja u istom smislu (prostor, vreme, oružje itd.); drugim rečima da je lišena inicijative, odnosno mogućnosti najšireg izbora u tom pogledu. To je ono što se podrazumeva pod izolacijom cilja. U ranijim razdobljima međunarodnih odnosa, ta izolacija se svodila na onemogućavanja savezništva ili sprečavanje korišćenja savezničkih odnosa. U naše doba, taj postupak izolacije cilja je veoma složen, u prvom redu usled specifične podele sveta (ideološke i dr.) i stalno rastuće međuzavisnosti sveta, u kojem interesne sfere nemaju nekadašnju funkciju i dejstvo. Zato se danas, za izolaciju cilja koriste i načini na granici ratnih stanja (short of war) kao što su mešanja u unutrašnje poslove država radi razjedanja unutrašnjeg jedinstva, podsticanje — propagandno i materijalno — unutrašnjih političkih i ideoloških podela, »hirurške« vojne intervencije — sve da bi se u datom, tj. politički i vojno povoljnom trenutku činilac iznenađenja doveo do vrhunca i omogućio da se međunarodni spor reši (ograničenim) ratom. Kao što čitalac može i sam zaključiti najveći deo ovog što se danas naziva »specijalnim«, »psihološkim« ili »propagandnim« ratom nisu posebni oblici rata, već su u funkciji širih ratnih planova za potencijalne i latentne ograničene ratove, a zajedno sa ograničenim ratom — u funkciji spoljne politike država kojima nisu strani diplomatski pritisak, pretnja i upotreba sile. U tom kontekstu svoje mesto imaju i »posrednički ratovi«, ma koliko bila teška definicija ovih ratova sa stanovišta međunarodnog prava.

Drugo i treće poglavlje knjige su u međusobnoj vezi. Ta dva poglavlja po obimu, a i po sadržaju, čine značajan deo knjige. Autor je u njima, na akademski sistematičan način, izložio uzroke savremenih ograničenih ratova (kriza društvenih odnosa, vojni i vojno-politički savezi, krizna žarišta i dr.) kao i ograničene ratove u našem svetu (ratovi između kapitalističkih, socijalističkih i nesvrstanih zemalja itd.). Nama se čini da bi oba poglavlja dobila još više u kvalitetu da je pisac u određenom obimu izložio uticaj naučno-tehničke revolucije u savremenom svetu na krizu društvenih odnosa i, u

okviru toga, uticaj ratne tehnike na ograničene ratove, kao i da je ratni sukob između Argentine i Velike Britanije uvrstio u ratove između kapitalističkih država. Ovo tim pre što autor u četvrtom poglavlju knjige, pišući o novinama u ratnoj veštini vezanoj za savremene ograničene ratove, posredno razmatra i uticaj ratne tehnike na planove i tok tih ratova. U ovim poglavljima je bilo mesta i za šire razmatranje migracionih kretanja i porasta broja stanovništva kao činilaca društvene krize, koja između ostalog, uslovljava ograničene ratove. Ove sugestije ne utiču na ocenu da je reč o poglavljima koja na poseban način sistematizuju domete naše vojno-političke misli u analizi razvoja posleratnih međunarodnih odnosa u svetu, i u tome je njihova vrednost.

U četvrtom poglavlju, analizirajući ratnu praksu i uopšte istorijsko iskustvo u vezi sa ograničenim ratovima u proteklih 20 godina, autor zaključuje da su se u tom razdoblju u svetu polarizovale i afirmisale dve suprotstavljene doktrine ovih ratova: tehnološka i revolucionarna i da ove doktrine imaju potpuno suprotan odnos prema »faktorima rata i oružane borbe«. Tehnološke doktrine »armija klasičnog tipa« (str. 171) naglašavaju materijalno-tehničke faktore rata i oružane borbe, a revolucionarne — vojnomoralne i političke faktore. Tvorcii tehnološke doktrine o ograničenim ratovima tvrde da savremena ratna tehnika i naoružanje menjaju sadržaj i sliku rata i odnos čovek — oružje, na štetu čoveka.

Tvorcii revolucionarne doktrine ističu suprotno: savremena ratna tehnika i naoružanje čine upravo ulogu čoveka u ratu bitnim činiocem. Prvi odnos snaga u ratu uzimaju kao kvantitet, drugi — kao kvalitet. Pisac zaključuje da ratna praksa ograničenih ratova nije potvrdila tehnokratsku doktrinu koju zastupaju imperijalističke i hegemonističke sile kao ispravnu. Kao dokaz navodi da su upravo armije ovih zemalja, poučene sopstvenim iskustvom u ograničenim ratovima, uvele značajne i brojne novine u svoju ratnu veštinu, naročito u operativku i taktiku (str. 172) što se, naročito, ogleda u odnosu prema vremenu i prostoru.

Vučinić analizira te novine prvenstveno na odnosu napadnih i odbrambenih dejstava u dotkrini »klasičnih armija«, zaključujući da ograničene ratove koje ove armije vode karakteriše svojevrsna dinamika borbenih dejstava. Pored te dinamike, ova borbeni dejstva sadrže brojna iznenađenja na operativnom i taktičkom nivou (str. 185). Prilagođavajući se uslovima ograničenih ratova, ove armije su prešle i na specifične pripreme za ove ratove (opšte i vojne) kao i na sopstvenu reorganizaciju (posebne jedinice za »brza« dejstva, manje i

lako pokretne formacije itd.) Autor ističe potrebu da se izučavaju oblici manevara u napadnim dejstvima »klasičnih armija« u ograničenim ratovima nakon 1945. godine, budući da je i u ovom slučaju reč o značajnim novinama u ratnoj veštini. Stranice koje je tome posvetio u svojoj knjizi posebno su zanimljive. Ovome treba dodati da je opširno i produbljeno analizirao i doktrine oslobodilačkih pokreta i odbrambenih snaga o ograničenim ratovima, kao i uticaj iskustava našeg NOR-a na doktrinu i ratnu veštinu savremenih ograničenih ratova.

U petom poglavlju, Mihajlo Vučinić razmatra politički i vojno-strategijski sadržaj doktrine velikih sila o ograničenom nuklearnom ratu, sa jugoslovenskim stavovima o tome. Prirodno je, naglašava autor, da nuklearne velesile, SAD i SSSR, imaju oprečne stavove prema mogućnosti ovakvog nuklearnog rata. U vezi s tim je i njihov odnos prema razvoju nuklearnog oružja od strategijskog do taktičkog nivoa (tzv. minijaturizacija): SAD su znatno više od SSSR-a težile ovoj minijaturizaciji u okviru svoje nuklearne udarne moći. To se odrazilo i na doktrinarna stanovišta SAD, što pisac uočava i na to ukazuje. Apsurdnost ograničenog nuklearnog rata pokazuju doktrinarna stanovišta evropskih zemalja: ove zemlje, za razliku od SAD, ne prihvataju odvrćanje (deterent) pa, i ograničeni nuklearni rat kao moguće sredstvo odvrćanja — na račun smanjenja zategnutosti u ovom delu sveta (detant). Za njih je više nego za SAD deterent u funkciji detanta.

Zaključna razmatranja u šestom poglavlju izvedena su iz prethodnih razmatranja u knjizi i njih jednostavno — treba prepustiti sudu čitalaca. Ko bude pažljivo čitao ovu knjigu, biće na kraju nagrađen upravo tim, neobično dobro sažetim, zaključnim razmatranjem autora.

Dr NEMANJA BOŽIĆ

S U M M A R Y

Dr Mihajlo VUČINIĆ: »OGRAIČENI RATOVI« (Limited Wars)
(Vojnoizvadački i novinski centar, Beograd, 1987)

The book of Dr Mihajlo VUČINIĆ »Ograničeni ratovi« (Limited Wars) is the first one on this type of war published in the Yugoslav publishing activities. After his explaining the genesis of the limited war concept and term as contained in the Yugoslav and foreign military-political literature,

the author analyses wars and armed conflicts that were waged or occurred after 1945, on the basis of pertinent historical materials and data, and gives a synthesis of the substance of limited wars in modern world. The book is divided to six chapters. In the first chapter, the author reviews changes in the contents of the limited war notion, and reaches the following conclusion: while limited wars were in the past specific parts of war plans or themselves specific war plans, they are today a separate type of war. In the second chapter causes of modern limited wars are analysed and presented. The third chapter is an analytical review of modern limited wars waged by countries having the same or different social-economic systems and/or ideologies. Experiences from such wars and novelties they have introduced into the art of war domain the author presents in the fourth chapter, also pointing out the phenomenon of creation of separate doctrines of limited wars in the military thought of both the big powers and the liberation movements.

In the fifth chapter is reviewed the manner in which the military-political thought (and practice) of big powers, of the nuclear ones in particular, »assimiliates« the historical fact that the limited wars of our time have become a particular type of war. The last chapter contains exceptionally well condensed conclusions drawn from the considerations and reviews presented in the book.

R É S U M É

Dr Mihajlo VUČINIĆ: »OGRANIČENI RATOVI« (Les guerres limitées)
(Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1987)

»Les guerres limitées« du docteur Mihajlo Vučinić est le premier livre de l'activité d'édition yougoslave consacré à ce type de guerre. Outre la genèse de la notion de guerre limitée en littérature militaire-politique yougoslave et étrangère, l'auteur offre, traitant de matériel historique concret, une analyse des guerres et des conflits armés postérieurs à 1945 et donne la synthèse des guerres limitées à l'époque moderne. Le livre est composé de six chapitres. Dans le premier chapitre, l'auteur traite des changements opérés au niveau de contenu de la notion de guerre limitée et arrive à conclure que jadis les guerres limitées ont été des parties spécifiques de plan de guerre ou des plans de guerre spécifiques, alors que, de nos jours, elles constituent un type particulier de guerre. Dans le seconde chapitre sont étudiées les causes des guerres limitées à l'époques modernes. Le troisième chapitre représente un résumé analytique des guerres limitées à l'époque moderne entre les pays aux systèmes d'organisation socio-économique différents et d'orientation idéologique différente. Les expériences de guerre et les nouveautés du domaine de l'art militaire concernant les guerres limitées à l'époque moderne, figurent dans le quatrième chapitre, où l'auteur met en relief le phénomène des doctrines de guerre spéciale propres aux guerres limitées tant dans le domaine de la pensée militaire des grandes puissances que dans celle des mouvements de libération.

Dans le cinquième chapitre, l'auteur étudie la façon dont la pensée (et la pratique) militaire-politique des grandes puissances, notamment nucléaires, «absorbe» le fait historique que les guerres limitées de notre temps sont devenues un type spécial de guerre. Les conclusions, présentées en excellent résumé dans le dernier chapitre, résultent des considérations préalablement faites dans le livre.

РЕЗЮМЕ

Д-р Михаило ВУЧИНИЧ: „ОГРАНИЧЕННЫЕ ВОЙНЫ“
(Војноиздавачки и новински центар Београд, 1987)

Книга д-р Михаила Вучинича является первой в югославской издательской деятельности, посвященной этому виду войн. Освещая процесс развития и становления понятия ограниченной войны в нашей и иностранной военно-политической литературе, автор одновременно на конкретном историческом материале анализирует войны и вооруженные столкновения после 1945 года и дает синтез ограниченных войн в современном мире. Книга имеет шесть глав. В первой автором рассматриваются изменения в содержании понятия ограниченной войны и делается вывод, что, если раньше ограниченные войны являлись специфическими частями военного плана или специфическими военными планами, тогда в настоящее время они являются отдельным видом войны. Во второй главе рассматриваются причины современных ограниченных войн. Третья глава представляет собой аналитический разрез современных ограниченных войн между странами с одинаковыми или различными общественно-политическим строем и идеологическими ориентировками. Военный опыт и новизны в военном искусстве, связанные с ограниченными войнами в современном мире, писатель дает в четвертой главе, указывая при этом и на факт создания отдельных военных доктрин ограниченных войн, как в военной мысли великих держав, так и освободительных движений.

В пятой главе рассматривается военно-политическая мысль (и практика) великих держав, в частности ядерных, „поглощается“ исторический факт, свидетельствующий о том, что ограниченные войны современности стали отдельным видом войны. Предельно четкие и ясные выводы в последней главе книги делаются на основании всех предшествующих им рассматриваний.